

**Uluslararası Eğitimde Nitel Araştırmalarda
Mükemmellik Arayışı Dergisi (UENAMAD)
International Journal of the Pursuit of Excellence
Qualitative Research in Education (IJPEQRE)**

<https://ijpeqre.elapublishing.net/tr>

**“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” Çerçevesinde Okul Öncesi Eğitimin Çevre Eğitimi
Açısından İncelenmesi¹**

Yeliz Özsoy², İbrahim Karamanlioğlu³, Eda Kuruca⁴, Leman Bozok⁵, Yelda Özsoy⁶, Adem Sert⁷,
Öznur Saklan⁸

Öz

Bu araştırma, “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan okul öncesi eğitim etkinlik kitaplarını çevre eğitimi açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, 3-5 yaş grubu için geliştirilen etkinlik kitapları, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu yaş gruplarına yönelik etkinlik kitaplarında yer alan etkinlikler her yaş grubu için ayrı olmak üzere temalara ayrılmıştır. Sonuçlar, Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde çevre eğitiminin okul öncesi dönemde temel çevre bilinci oluşturma, geri dönüşüm farkındalığı kazandırma ve doğal yaşamı tanıtmaya gibi hedefler doğrultusunda ele alındığını göstermektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin, okul öncesi eğitimde çocukların çevre eğitimi konusunda çok yönlü gelişimlerini destekleyen bir model olduğu görülmüştür. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde okul öncesi çevre eğitimi, çocuklara çevre bilinci kazandırmada etkili bir temel oluşturmaktadır. Bununla birlikte, iklim değişikliği, hava ve su kirliliği gibi konuların da işlenmesi ve çocukların doğayla doğrudan deneyim kazanacağı saha gezileri, tarım ve ekoloji etkinliklerinin artırılması önerilmektedir. Elde edilen bulgular, okul öncesi dönemde çevre eğitiminin etkili şekilde sunulmasının, çevresel farkındalık kazandırmada kritik bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, okul öncesi eğitim, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli.

**Examination of Preschool Education Within the Framework of “Türkiye Century
Education Model” In Terms of Environmental Education¹**

Abstract

This study aims to evaluate preschool education activity books prepared within the scope of the “Türkiye Century Education Model” in terms of environmental education. In the study, activity books developed for the 3-5 age group were examined using the document review method. The activities included in the activity books for these age groups are divided into themes separately for each age group. The results show that environmental education in the Türkiye Century Education Model is approached in line with objectives such as establishing basic environmental awareness, raising awareness of recycling, and introducing natural life in the preschool period. It has been observed that the Turkey Century Education Model is a model that supports the multidimensional development of children in environmental education in preschool education. Within the

¹ Bu çalışma V. Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğretmen, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, yelizozsoy34@gmail.com, ORCID: 0009-0001-1864-888X

³ Sorumlu yazar, Bilim Uzmanı, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, i.ka09@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4779-8174

⁴ Öğretmen, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, edaunalkuruca@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3107-7657

⁵ Öğretmen, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, lemanbilgin@hotmail.com, ORCID: 0009-0002-0911-3338

⁶ Öğretmen, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, yeldaoszoy88@gmail.com, ORCID: 0009-0004-1890-067X

⁷ Öğretmen, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, ademsert09@hotmail.com, ORCID: 0009-0007-4681-7218

⁸ Öğretmen, Fevzipaşa Akbudak İlkokulu, Aydın/Türkiye, saklan.oznur@gmail.com, ORCID: 0009-0001-4896-8059

framework of the Türkiye Century Education Model, preschool environmental education provides an effective foundation for instilling environmental awareness in children. However, it is recommended that topics such as climate change, air and water pollution be addressed and that field trips, agriculture, and ecology activities that allow children to gain direct experience with nature be increased. The findings reveal that effectively delivering environmental education in the preschool period can play a critical role in fostering environmental awareness.

Keywords: Environmental education, preschool education, Türkiye Century Education Model.

Makale Geçmişi
Makale Türü
Önerilen Atıf

Geliş: 04. 07. 2025

Kabul: 21.12.2025

Yayın: 31.12.2025

Araştırma Makalesi

Özsoy, Y., Karamanlioğlu, İ., Kuruca, E., Bozok, L., Özsoy, Y., Sert, A. & Saklan, Ö. (2025). “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” Çerçevesinde Okul Öncesi Eğitimin Çevre Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Eğitimde Nitel Araştırmalarda Mükemmellik Arayışı Dergisi, 4(2), 46-65.*

Giriş

Günümüzde çevresel sorunlar küresel ısınma, iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi kritik meselelerle daha fazla gündeme gelmektedir. Bu bağlamda, çevre eğitimi bireylerin çevresel farkındalık ve duyarlılık kazanmasını sağlayarak sürdürülebilir bir gelecek için temel oluşturur (Gülay, 2011; Gülersoy, vd., 2020). Çevre eğitiminin erken yaşlarda başlaması, bireylerin doğaya yönelik bilinçli davranışlar geliştirmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada, okul öncesi eğitim programları çocukların doğayla etkileşim kurmasını, çevresel farkındalık kazanmasını ve sürdürülebilir yaşam anlayışını benimsemesini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır (Wilson, 2018; Yılmaz vd., 2020).

Türkiye’de okul öncesi eğitim programları, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen eğitim politikaları doğrultusunda şekillenmekte ve sürekli olarak güncellenmektedir. “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” çerçevesinde hazırlanan okul öncesi eğitim programları, çocukların çok yönlü gelişimini desteklemeyi ve eğitim süreçlerini çağın gerekliliklerine uygun hâle getirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2024). Bu modelin çevre eğitimi açısından nasıl bir yaklaşım benimsediği, içerik olarak çevresel farkındalık kazandırmaya ne derece katkı sağladığı ve uygulamada nasıl bir etki yarattığı konuları araştırılması gereken önemli alanlardır.

Bu çalışmada, “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan okul öncesi eğitim etkinlik kitapları çevre eğitimi açısından incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, bu model doğrultusunda çevre eğitiminin nasıl ele alındığını, içeriklerin çocuklara doğa bilinci kazandırmada ne kadar etkili olduğunu ve uygulamalı etkinliklerin çevre eğitimi açısından yeterliliğini değerlendirmektir. Araştırmada, okul öncesi eğitim programları ve ders materyalleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve çevre eğitimi ile ilgili mevcut literatür çerçevesinde karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu araştırma, çevre eğitiminin okul öncesi dönemdeki yeri ve önemi konusunda bilimsel bir çerçeve sunarak, eğitim politikalarının geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, çevre eğitiminin erken yaşlardan itibaren nasıl daha etkili şekilde sunulabileceğine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Böylece, sürdürülebilir bir gelecek için çevresel bilinç kazanmış nesillerin yetişmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bu çalışmada, “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan okul öncesi eğitim materyallerinin çevre eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan okul öncesi 3 yaş grubu etkinliklerinde çevre konusu nasıl ele alınmıştır?
2. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan okul öncesi 4 yaş grubu etkinliklerinde çevre konusu nasıl ele alınmıştır?
3. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan okul öncesi 5 yaş grubu etkinliklerinde çevre konusu nasıl ele alınmıştır?

Kavramsal Çerçeve

Çevre Eğitimi ve Önemi

Günümüzde çevresel sorunlar giderek artan bir şekilde küresel gündemi meşgul etmektedir. İklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması, doğal kaynakların tükenmesi ve çevre kirliliği gibi meseleler, insan yaşamını doğrudan etkilemektedir (Çavuş, 2024). Bu tür sorunların önlenmesi ve gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakılabilmesi için çevre eğitimi büyük bir önem taşımaktadır. Çevre eğitimi, bireylerin çevresel sorunları keşfetmelerine, sorun çözmeye katılmalarına ve çevreyi iyileştirmek için harekete geçmelerine olanak tanıyan bir süreçtir (Gülay, 2011). Böylece, bireyler çevresel sorunlar hakkında daha derin bir anlayış geliştirir ve bilinçli kararlar alma becerilerine sahip olurlar (Gülersoy, vd, 2020; Wilson, 2018).

Environmental Protection Agency (EPA) (2024) tarafından çevre eğitiminin bileşenleri şu şekildedir:

1. Çevreye ve çevresel zorluklara karşı farkındalık ve duyarlılık
2. Çevre ve çevresel zorluklar hakkında bilgi ve anlayış
3. Çevreye yönelik farkındalık yaratma ve çevre kalitesini iyileştirme veya sürdürme motivasyonu
4. Çevresel zorlukları belirleme ve çözmeye yardımcı olma becerileri
5. Çevresel zorlukların çözümüne yönelik faaliyetlere katılım

Çevre eğitimi, belirli bir bakış açısını ya da eylem biçimini dayatmayı amaçlamaz. Aksine, bireylere eleştirel düşünme yoluyla bir konunun farklı boyutlarını değerlendirmeyi öğretir ve onların kendi problem çözme ile karar verme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar (Artun, 2013; Demssie, vd., 2022). Çevre eğitimi, çevre hakkında bilgiden daha fazlasıdır. EPA (2024) çevre eğitimi ve çevre bilgisine yönelik ayrımı Tablo 1’de gösterildiği gibi yapmaktadır.

Tablo 1.

Çevre Eğitimi ve Çevre Bilgisi Arasındaki Farklar

Çevre Eğitimi	Çevre Bilgisi
• Çevresel sorunlar konusunda toplumsal farkındalığı ve bilgiyi artırır. • Bireylere eleştirel düşünmeyi öğretir. • Bireylerin problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirir. • Belirli bir bakış açısını savunmaz.	• Çevresel konular hakkında gerçekler veya görüşler sunar. • Bireylere eleştirel düşünmeyi öğretmez. • Bireylerin problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmez. • Belirli bir bakış açısını savunabilir.

Tablo 1’e göre çevre eğitimi, yalnızca bilgi aktarımını değil, aynı zamanda öğrenen bireylerin davranış ve değer kazanmasını da hedeflemektedir. Bu bağlamda çevre eğitiminin kuramsal temelleri çeşitli eğitim ve öğrenme yaklaşımlarıyla açıklanabilmektedir. Deneyimsel öğrenme yaklaşımı, Dewey’in (1938) kuramına dayanarak bireylerin doğayla doğrudan etkileşim içinde öğrenmelerini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda çevre eğitimi, gözlem, keşif ve deneyim yoluyla çevresel bilinç kazandırmayı amaçlar. Sosyal öğrenme kuramı ise Vygotsky’nin (1978) çerçevesi temelinde, grup çalışmaları ve gözlem yoluyla gerçekleşen sosyal etkileşimin öğrenme sürecindeki rolünü açıklamaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin birbirlerinden öğrenmelerini ve çevreye duyarlı davranışları pekiştirmelerini desteklemektedir. Benzer şekilde, Bandura’nın (1986) sosyal bilişsel kuramı model alma ve gözlem yoluyla davranış kazanımını ön plana çıkarmaktadır. Çevre eğitimi, çevre dostu davranışların gözlem ve uygulama yoluyla öğrenilmesini desteklemektedir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma perspektifi doğrultusunda çevre eğitimi, bireylerin değer, tutum ve becerilerini geliştirerek sürdürülebilir yaşam biçimlerini benimsemelerini teşvik etmektedir (Bonnett, 2007; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO]-Birleşmiş Milletler Çevre Programı [UNEP], 1995). Tüm bu kuramsal yaklaşımlar, çevre eğitiminin yalnızca bilgi kazandırmakla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda bireylerde davranış değişikliği, eleştirel düşünme becerisi ve ekosistem duyarlılığı geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Gülersoy vd., 2020).

Küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınmanın temelini eğitime dayandığı kabul edilmektedir. Etkili çevre eğitimi stratejileriyle desteklenen eğitim, giderek azalan doğal kaynakların sürdürülebilir biçimde yönetilmesine olumlu katkı sağlayabilmektedir. Çevre eğitimine katılan bireyler, toplumlarını etkin biçimde yönlendirebilmek ve doğal kaynakların kullanımına ilişkin bilinçli kararlar alabilmek için gerekli bilgi, beceri ve deneyimleri edinmektedir. Bu bağlamda eğitim, dünya genelinde yaşam standartlarının yükseltilmesinde kilit bir rol oynamakta; toplumsal gelişime ve sürdürülebilir kalkınmaya önemli ölçüde katkı sunmaktadır (Uralovich, vd., 2023).

Nitelikli bir eğitim, bireylere sorumlu kararlar alabilmeleri ve küresel siyaset ile ekonomi süreçlerine etkin biçimde katılabilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmalıdır. Bu doğrultuda, dünya genelindeki toplumlar eğitimi sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenlerinden biri olarak kabul etmektedir (Elcan-Kaynak vd., 2023). Doğa, insan gereksinimlerinin karşılanmasında eşsiz ve ikame edilemez bir kaynaktır. İnsan ile doğa arasındaki mevcut denge son derece hassas, karşılıklı bağımlılığa dayalı ve kırılgan bir yapı sergilemektedir; bu nedenle yaşanan krizlerin, felaketlerin ya da çevresel yıkımların temel nedenlerini kesin biçimde belirlemek çoğu zaman güçleşmektedir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na (UNFPA) göre, dünya nüfusunun 2050 yılına kadar 9,7 milyara ulaşması beklenmektedir (UNFPA, 2025). Mevcut, ekolojik ilkelere dayanmayan teknolojilerin yaygın kullanımı; çevre kalitesinde ciddi bir bozulmaya, su ve hava havzalarının yoğun biçimde kirlenmesine, doğal kaynakların hızla tükenmesine ve günümüzde dahi birçok karmaşık ekonomik, enerji, gıda ve sosyo-politik sorunun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda çevre eğitiminin önemi daha da belirginleşmektedir. Çevre eğitimi, bireylerin ve toplumun doğaya yönelik sorumluluk bilincini güçlendirerek sürdürülebilir yaşam biçimlerinin benimsenmesine katkı sağlamaktadır (Kızıroğlu, 2023). Bu eğitim, ekolojik dengenin korunması, doğal kaynakların verimli kullanılması ve çevreye duyarlı bireyler yetiştirilmesi için kritik bir rol oynar. Çevre eğitimi, bireylerin doğa dostu alışkanlıklar kazanmasını sağlarken, toplumun genel çevresel duyarlılığını da artırır (Özdemir, 2007; Matteson, 2013). Çevre eğitimi, bireylerin doğaya karşı farkındalığını artırarak çevre dostu davranışları teşvik eder (Göçer vd., 2025). Küresel çevre sorunlarının giderek arttığı bugünlerde, çevre eğitiminin yaygınlaştırılması ve etkin bir şekilde uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Çevre eğitimi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Model, bireylerin çevreye, topluma ve tüm kâinata karşı sorumluluk bilinci geliştirmelerini esas almakta ve bu sorumluluğu eğitimin merkezine yerleştirmektedir (MEB, 2024). Bu çerçevede öğrencilerin çevre bilinci kazanmaları ve sürdürülebilir bir yaşam anlayışı benimsemeleri teşvik edilmektedir. Öğretim programlarında, çevresel farkındalığı artırmaya yönelik etkinlik ve projelere yer verilmekte; geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve doğanın korunması gibi konular, öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, yalnızca akademik başarıyı değil, aynı zamanda çevreye duyarlı, erdemli ve yetkin bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bütüncül bir eğitim yaklaşımı sunmaktadır (MEB, 2024).

Okul Öncesi Eğitimde Çevre Eğitimi

Çevre eğitimi, bireylerin doğa ile olan ilişkisini güçlendiren, çevresel sorunlara duyarlılık kazandıran ve sürdürülebilir bir yaşam bilinci oluşturan eğitim sürecidir. Bu eğitim süreci, bireylerin ekosistem döngülerini anlamalarını, doğal kaynakları bilinçli kullanmalarını ve çevresel sorunlara duyarlı bireyler hâline gelmelerini amaçlar. Özellikle okul öncesi dönemde verilen çevre eğitimi, çocukların doğa ile erken yaşlarda bağ kurmalarını sağlayarak ileriki yaşamlarında çevreye karşı daha sorumlu olmalarına katkıda bulunur (Gülal, 2011; Yılmaz, vd., 2020).

Erken çocukluk eğitimi ile çevre eğitimi arasındaki ilişki ilk bakışta sınırlı gibi görünse de, bu iki alan özünde birbirini doğal olarak tamamlamaktadır. Her iki yaklaşım da benzer pedagojik ilkeleri ve eğitim anlayışlarını desteklemektedir (Davis, 1998). Erken çocukluk eğitiminin temelinde, bireyler arasında eşitlikçi, demokratik ve kapsayıcı etkileşimlerin geliştirilmesine yönelik bir odak bulunmaktadır. Bu yönüyle, sürdürülebilir sosyal adaletin sağlanması için gerekli olan nitelikli insan ilişkilerinin kurulmasına yönelik güçlü bir eğitimsel kararlılık söz konusudur. Ayrıca, çocukların oyun yoluyla öğrenmeleri ve farklı içerikleri deneyimleyerek keşfetmeleri için açık hava ortamlarına her zaman ihtiyaç duydukları genel kabul görmektedir (Kaya ve Kaya, 2014). Pestalozzi, Fröbel,

Montessori ve Dewey, çocukların öğrenme ve gelişimlerinin doğa ve doğal materyallerle kurdukları doğrudan deneyimler aracılığıyla önemli ölçüde desteklendiğini vurgulamış; günümüzde nitelikli erken çocukluk eğitim programlarının da çocukların bu tür deneyimlere erişimini sürdürmeyi amaçladığını belirtmişlerdir (aktaran Davis, 1998). Fröbel, çocuk oyunlarının bireyin yaşamının temelini oluşturduğunu savunmuş; bu düşüncesini yalnızca kuramsal düzeyde bırakmayarak, kurduğu “Çocuk Bahçeleri” aracılığıyla uygulamaya da geçirmiştir (aktaran Ergün, 1980). Çocukların doğayla temasının önemli olduğuna dair bu temel inanç, insanlar ve doğa arasında sürdürülebilir ilişkiler kurmak için güçlü bir temel sağlar (Peters ve Wilson, 1996). Başka bir deyişle, erken çocukluk eğitiminde, hem gelecek hem de bugün için çevre eğitiminin temel hedefleri olan sosyal adalet ve ekolojik sorumluluğu geliştirmek için sağlam bir platform halihazırda mevcuttur.

Araştırmalar, erken yaşlarda verilen çevre eğitiminin bireylerin yaşam boyu sürecek çevre bilinci geliştirmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Chawla (1998), erken yaşlarda doğa ile kurulan bağın, bireylerin çevresel farkındalık düzeylerini artırmada kritik bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Wilson (1996) ise çevre eğitiminin, çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sağlayarak sürdürülebilir yaşam alışkanlıkları kazanmalarına yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Çocuklar, doğa ile ne kadar erken tanışır ve onu ne kadar iyi tanır, çevresel sorunlara karşı o kadar duyarlı bireyler hâline gelirler. Bu nedenle, okul öncesi eğitim programlarında doğa etkinliklerine, geri dönüşüm uygulamalarına ve ekolojik farkındalık kazandırmaya yönelik aktivitelerin yer alması gerekmektedir.

Çevre eğitimi, bireylerin çevresel farkındalık kazanmasını sağlamak için disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Palmer (1998), çevre eğitiminin yalnızca bilgi edinme süreci olmadığını, aynı zamanda bireylerin tutum ve davranışlarını değiştiren bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Tilbury (1995) ise çevre eğitiminin, doğa ve insan arasındaki etkileşimi anlamaya yönelik bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri kapsayan bir yapı sunduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda çevre eğitimi üç temel bileşen üzerinde şekillenmektedir:

1. Bilişsel Bileşen: Bireylerin çevresel sorunları anlamasını ve çözüm yolları geliştirmesini sağlar (Hungerford ve Volk, 1990).
2. Duyuşsal Bileşen: Çocukların doğaya karşı olumlu duygular geliştirmesine ve çevreyi koruma isteği kazanmasına yardımcı olur (Kellert, 2002).
3. Davranışsal Bileşen: Çocukların çevre dostu alışkanlıklar geliştirmesini ve sürdürülebilir yaşam biçimlerini benimsemesini teşvik eder (Erdoğan, 2011).

Bununla birlikte, çevre eğitiminin etkin olabilmesi için deneyimsel öğrenme yaklaşımlarının benimsenmesi gerekmektedir. Louv (2008), çocukların doğayla doğrudan temas kurmalarının çevresel farkındalık kazanmada en etkili yöntemlerden biri olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, çevre eğitimi yalnızca sınıf içi etkinliklerle sınırlı kalmamalı, çocuklara doğayı doğrudan deneyimleme fırsatı sunulmalıdır. Literatür incelendiğinde okul öncesi dönemde çevre eğitiminin erken farkındalık kazandırma, sorumluluk bilincini geliştirme, duyuşsal ve motor becerileri destekleme, araştırma ve keşfetme isteğini artırma açısından önemli olduğu görülmüştür. Erken yaşta kazanılan çevre bilinci, yaşam boyu sürecek olumlu alışkanlıklar kazandırmaktadır (Otto ve Kaiser, 2014; Wals ve Benavot, 2017). Bununla birlikte, çevre eğitimi araştırmacıları ve uygulayıcıları, erken çocukluk dönemini (doğumdan sekiz yaşına kadar) çevresel okuryazarlığın geliştirilmesi açısından özellikle kritik bir zaman olarak tanımlamaktadır (Kuzey Amerika Çevre Eğitimi Derneği [NAAEE], 2016). Birçok çalışma, çocuklukta doğada geçirilen olumlu deneyimlerin yetişkinlikte çevresel duyarlılık ve çevresel davranışlara katılımın başlangıcı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Cagle, 2018; Rosa, vd., 2018; Wells ve Lekies, 2006). Araştırmacılar ayrıca çevresel davranışın daha genel biçimde (Evans, vd., 2018) ve bu davranışın öncülleri olan ekolojik farkındalık (Corraliza ve Collado, 2019), çevresel tutumlar (Otto, vd., 2019), çevresel bilinç (Jørgensen, 2016) ve doğayla ilişki kurma (Phenice ve Griffore, 2003) gibi unsurların erken çocuklukta nasıl gelişmeye başladığını ve biçimlendiğini incelemiştir.

Erken çocukluk döneminin, yaşam boyunca çevresel duyarlılık, ilgi ve davranışların temellerinin atılmasındaki önemi göz önüne alındığında, erken çocukluk çevre eğitimi farklı yaklaşım ve felsefi yönelimlerin ortaya çıkışını etkileyen benzersiz bir çevre eğitimi biçimi olarak görülmektedir (Ernst ve Burcak, 2019). Örneğin, doğa temelli erken çocukluk programları; çocuklarda doğaya yönelik temel bir değer ve farkındalık geliştirmek (Larimore, 2016; Sobel, 2016; Wilson, 2018) ve doğayla etkileşime dayalı gelişimsel kazanımları desteklemek (Chawla, 2015; Gill, 2014) amacıyla doğa açısından zengin öğrenme deneyimleri sunmaktadır. Bu deneyimlerin sağladığı kazanımlar arasında, artan fiziksel aktivite ve iyileşen sağlık düzeyi gibi fiziksel yararlar (Gray vd., 2015; Kondo vd., 2018; Müller vd., 2017; Twohig-Bennett & Jones, 2018); yürütücü işlevler ve bellek gelişimi gibi bilişsel yararlar (Dadvand vd., 2015; Schutte vd., 2017); duygusal düzenleme becerileri ile sosyal etkileşim ve sosyal becerilerin gelişimi gibi sosyal-duygusal yararlar (Bang vd., 2018; Tillmann vd., 2018) yer almaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, yazılı, görsel veya dijital belgelerin sistematik olarak incelenerek belirli bir konuya ilişkin verilerin toplanması, sınıflandırılması ve yorumlanması sürecidir (Kıral, 2020). Bu yöntem, mevcut kaynakları inceleyerek bilgi edinmeyi ve çeşitli olgular hakkında derinlemesine anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada doküman incelemesi kullanılarak Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde okul öncesi eğitimde kullanılan etkinlik kitapları çevre eğitimi açısından incelenmiştir.

Araştırmada İncelenen Dokümanlar

Çalışmada Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline dayalı olarak 2024-2025 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitim için hazırlanan etkinlik kitapları incelenmiştir. İncelenen etkinlik kitapları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Araştırmada İncelenen Etkinlik Kitapları

Yaş Grubu	Etkinlik Kitabı	Yazar	Yaş Grubu	Etkinlik Kitabı	Yazar
3 Yaş	Çekirdek 1	Sinem Demiroğlu Başar Yudum Can	5 Yaş	Çekirdek 1	Berrin Tercan, Betül Sürek, Esmâ Erdoğan, Ezgi Avcı Aşır, Işıl Öztürk, Tuba Nur Erol, Yağmur Tüfekçi Emeç
	Çekirdek 2	Sinem Demiroğlu Başar Yudum Can		Çekirdek 2	Berrin Tercan, Betül Sürek, Esmâ Erdoğan, Ezgi Avcı Aşır, Işıl Öztürk, Tuba Nur Erol, Yağmur Tüfekçi Emeç
4 Yaş	Çekirdek 1	Esra Giral Sıla Ustabas	5 Yaş	Çekirdek 3	Berrin Tercan, Betül Sürek, Esmâ Erdoğan, Ezgi Avcı Aşır, Işıl Öztürk, Tuba Nur Erol, Yağmur Tüfekçi Emeç
	Çekirdek 2	Esra Giral Sıla Ustabas		Çekirdek 4	Berrin Tercan, Betül Sürek, Esmâ Erdoğan, Ezgi Avcı Aşır, Işıl Öztürk, Tuba Nur Erol, Yağmur Tüfekçi Emeç
	Çekirdek 3	Esra Giral Sıla Ustabas			Berrin Tercan, Betül Sürek, Esmâ Erdoğan, Ezgi Avcı Aşır, Işıl Öztürk, Tuba Nur Erol, Yağmur Tüfekçi Emeç

Araştırmada kullanılan Tablo 2’de verilen etkinlik kitapları “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.07.2024 tarih ve E-96732399-116.01-111152749 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.” Araştırmada toplamda 9 etkinlik kitabı incelenmiştir. Etkinlik kitapları üç farklı yaş grubuna (3, 4 ve 5 yaş) yönelik hazırlanmıştır. 3 yaş grubu için Çekirdek 1 ve Çekirdek 2 olmak üzere iki adet etkinlik kitabı bulunmaktadır. Bu kitaplar Sinem Demiroğlu Başar ve Yudum

Can tarafından hazırlanmıştır. 4 yaş grubu için Çekirdek 1, Çekirdek 2 ve Çekirdek 3 olmak üzere üç adet etkinlik kitabı bulunmaktadır. Bu kitapların yazarları Esra Giral ve Sıla Ustabas'tır. 5 yaş grubu için Çekirdek 1, Çekirdek 2, Çekirdek 3 ve Çekirdek 4 olmak üzere dört kitap bulunmaktadır. Bu 5 yaş grubu kitapların tamamı, geniş bir yazar ekibi tarafından hazırlanmıştır. Bu yazar ekibi; Berrin Tercan, Betül Sürek, Esmâ Erdoğan, Ezgi Avcı Aşır, Işıl Öztürk, Tuba Nur Erol ve Yağmur Tüfekçi Emeç'ten oluşmaktadır. Bu etkinlik kitapları Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü web sayfasında herkese açık olarak yer almaktadır.

Tablo 3'te 3, 4 ve 5 yaş gruplarına ait etkinlik kitaplarında çevre eğitimi ile ilgili olarak seçilen etkinlik sayıları verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmada İncelenen Etkinlik Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Dağılımı

Yaş Grubu	Etkinlik Kitabı	Toplam Etkinlik Sayısı	Çevre Eğitimi İle İlgili Seçilen Etkinlik Sayısı
3 Yaş	Çekirdek 1	55	19
	Çekirdek 2	55	16
4 Yaş	Çekirdek 1	55	5
	Çekirdek 2	55	12
	Çekirdek 3	54	8
5 Yaş	Çekirdek 1	71	22
	Çekirdek 2	71	9
	Çekirdek 3	71	13
	Çekirdek 4	71	7

Tablo 3'te görüldüğü üzere, 3 yaş grubunda, Çekirdek 1 ve Çekirdek 2 kitaplarında toplam 55'er etkinlik bulunmakta; bunların sırasıyla 19 ve 16 tanesi çevre eğitimiyle ilişkilidir. 4 yaş grubunda, Çekirdek 1 ve Çekirdek 2 kitaplarında 55'er etkinlik yer alırken, Çekirdek 3'te 54 etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerden 6'sı Çekirdek 1, 12'si Çekirdek 2 ve 8'i Çekirdek 3'te yer alan çevre eğitimi ile ilgili etkinliklerdir. 5 yaş grubunda, dört farklı kitap bulunmaktadır ve her birinde 71 etkinlik yer almaktadır. Bu kitaplarda çevre eğitimiyle ilgili etkinlik sayıları Çekirdek 1'de 23, Çekirdek 2'de 9, Çekirdek 3'te 13 ve Çekirdek 4'te 7 olarak belirlenmiştir. Özetle çevre eğitimi ile ilgili 3 yaş grubunda toplam 35, 4 yaş grubunda 26 ve 5 yaş grubunda 52 etkinlik olduğu tespit edilmiştir.

Veri Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemleri doğrultusunda içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, dokümanlardan elde edilen verilerin sistematik biçimde kodlanmasını, temalara ayrılmasını ve yorumlanmasını sağlayan bir analiz yaklaşımıdır (Miles ve Huberman, 1994). Bu kapsamda öncelikle araştırma soruları doğrultusunda ilgili dokümanlar ayrıntılı biçimde incelenmiş, veriler anlamlı bölümlere ayrılarak kodlanmış ve benzer kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Ardından temalar arasındaki ilişkiler değerlendirilmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler bir arada kullanılmıştır. Öncelikle araştırma sürecinin şeffaf ve izlenebilir olmasını sağlamak için dokümanların seçim ölçütleri, veri toplama adımları, kodlama süreci ve temaların oluşturulmasına ilişkin tüm kararlar ayrıntılı biçimde açıklanmış ve sürece ilişkin kayıtlar saklanmıştır. Böylece araştırmanın yöntemsel tutarlılığı ve denetlenebilirliği güçlendirilmiştir. Güvenirliği artırmak amacıyla analiz sürecinde oluşturulan kodların ve temaların tutarlılığı, alan uzmanlarından alınan geri bildirimlerle kontrol edilmiştir. Uzmanlara araştırma soruları, seçilen dokümanlar ve örnek kodlamalar sunulmuş; kod-tema eşleşmelerinin anlamlılığı, kapsamı ve tutarlılığı değerlendirilmiştir. Uzman görüşlerinden gelen öneriler doğrultusunda bazı kodlar yeniden düzenlenmiş, kimi temalar ise birleştirilmiş veya ayrıştırılmıştır. Bu süreç, araştırmanın kodlama şemasının sağlamlaştırılmasına önemli katkı

sağlamıştır. Ayrıca araştırmacıların, veri analizinin farklı aşamalarında yeniden kodlama yaparak iç tutarlılığı kontrol etmiştir. Verilerin belirli aralıklarla yeniden incelenmesi, araştırmacının önceki kodlama kararlarını tekrar değerlendirmesine ve olası yanlışlıkların azaltılmasına yardımcı olmuştur. Bu tekrar gözden geçirme süreci, hem kodlamanın hem de tema yapısının tutarlılığını ve kararlılığını artırmıştır.

Bulgular

Okul Öncesi 3 Yaş Grubunda Çevre Eğitimi

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında okul öncesi eğitim 3 yaş grubu için okullarda kullanılan “3 Yaş Çekirdek 1 Kitabı” ve “3 Yaş Çekirdek 2 Kitabı” çevre eğitimi açısından incelenmiş ve ilgili bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4.

Okul Öncesi 3 Yaş Grubu Çevre Eğitimine İlişkin Bulgular

Tema	Etkinlikler	Etkinlik Sayısı
Doğa Gözlemleri	Sonbaharda Neler Görüyoruz? (Çekirdek 1)	10
	Bahçe Zamanı (Çekirdek 1)	
	Selim ile Dedesi (Çekirdek 1)	
	Bahçe Zamanı II (Çekirdek 1)	
	Mevsimler Albümü (Çekirdek 1)	
	Yağmur Damlaları Yapalım (Çekirdek 1)	
	Doğada Bir Gün (Çekirdek 2)	
	İlkbaharda Neler Görüyoruz? (Çekirdek 2)	
	Toprakta Neler Var? (Çekirdek 2)	
	Yazın Neler Görüyoruz? (Çekirdek 2)	
İklim ile Uyum	Yağmurlu Gün Giysilerim (Çekirdek 1)	3
	Karlı Gün Giysilerim (Çekirdek 1)	
	Güneşli Gün Giysilerim (Çekirdek 2)	
Tasarruf ve Hijyen	Ellerimizi Yıkıyoruz (Çekirdek 1)	1
Hayvanları Tanıma	Yuvalardan Gelen Sesler (Çekirdek 1)	20
	Gölgeleri Eşleştirelim (Çekirdek 1)	
	Deniz Altında Bir Gün (Çekirdek 1)	
	Renkler (Çekirdek 1)	
	Çizgi Çiziyorum (Çekirdek 1)	
	Hayvanların Röntgen Görüntüleri (Çekirdek 1)	
	Büyük-Küçük Yunuslar (Çekirdek 1)	
	Alakargalar (Çekirdek 1)	
	Kuşlar ve Tüyleri (Çekirdek 1)	
	Bilmeceler (Çekirdek 1)	
	Hayvan Sesleri (Çekirdek 2)	
	Örümcekler (Çekirdek 2)	
	Çizgi Çiziyorum (Çekirdek 2)	
	Labirent Sayfası (Çekirdek 2)	
	Kelebek Çiftliği (Çekirdek 2)	
	Bu Yumurta Kimin? (Çekirdek 2)	
	Kötebek Toprağı Kazıyor (Çekirdek 2)	
	Kunduzların Yaptığı Şekiller (Çekirdek 2)	
	Hayvan Hareketlerini Taklit Ediyorum (Çekirdek 2)	
	Salyangoz Semi (Çekirdek 2)	
Geri Dönüşüm	Tasarım Yapıyoruz (Çekirdek 1)	2
	Kesyap (Çekirdek 2)	

Tablo 4’te görüldüğü üzere okul öncesi 3 yaş grubu eğitiminde kullanılan Çekirdek 1 ve Çekirdek 2 kitaplarından belirlenen 35 çevre eğitimi ile ilgili etkinlikler 5 tema altında toplanmıştır. Bunlar; “Doğa Gözlemleri”, “İklim ile Uyum”, “Su Tasarrufu ve Hijyen”, “Hayvanları Tanıma” ve “Geri Dönüşüm” olarak belirlenmiştir. “Doğa Gözlemleri” temasında 10 etkinlik tespit edilmiştir. Bunlar;

“Sonbaharda Neler Görüyoruz? (Çekirdek 1)”, “Bahçe Zamanı (Çekirdek 1)”, “Selim ile Dedesi (Çekirdek 1)”, “Bahçe Zamanı II (Çekirdek 1)”, “Mevsimler Albümü (Çekirdek 1)”, “Yağmur Damlaları Yapalım (Çekirdek 1)”, “Doğada Bir Gün (Çekirdek 2)”, “İlkbaharda Neler Görüyoruz? (Çekirdek 2)”, “Toprakta Neler Var? (Çekirdek 2)”, “Yazın Neler Görüyoruz? (Çekirdek 2)” etkinlikleridir. “Sonbaharda Neler Görüyoruz?” etkinliğinde çocuklar sonbahar mevsimindeki doğa değişikliklerini gözlemlemeye yönlendirilmektedir. “Bahçe Zamanı” ve “Bahçe Zamanı II” etkinliklerinde çocuklar, bahçeye çıkarak doğayı gözleme ve mevsimsel değişiklikleri fark etme fırsatı bulmaktadır. “Selim ile Dedesi” etkinliğinde çocukların çevresel unsurları tanıması ve anlamlandırması teşvik edilerek gözlem yeteneği ve çevre farkındalığı da güçlendirilmektedir. “Mevsimler Albümü” etkinliğinde, çocukların mevsimleri tanıma, mevsimlere özgü doğal ve çevresel değişiklikleri ayırt etme ve bu değişimleri görsel materyaller aracılığıyla sınıflandırma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. “Yağmur Damlaları Yapalım” etkinliği çocukların su döngüsünü ve yağmurun doğadaki rolünü anlamalarına yardımcı olmaktadır. “Doğada Bir Gün” etkinliğinde çocuklar, doğayı gözlemleyerek bitkileri ve hayvanları tanımaya teşvik edilmektedir. “İlkbaharda Neler Görüyoruz?” etkinliğinde çocukların mevsimsel değişiklikleri gözlemleyerek doğadaki değişimleri fark etmeleri sağlanmaktadır. “Toprakta Neler Var?” etkinliğinde, çocuklar toprak altındaki ekosistem hakkında bilinçlendirilmekte ve gözlem yapmaya teşvik edilmektedir. Son olarak “Yazın Neler Görüyoruz?” etkinliğinde çocukların yaz mevsimindeki doğa değişiklikleri gözlemlemeleri ve doğadaki değişimleri fark etmeleri sağlanmaktadır.

“İklim ile Uyum” temasında “Güneşli Gün Giysilerim”, “Yağmurlu Gün Giysilerim” ve “Karlı Gün Giysilerim” olmak üzere 3 etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerinde, çocuklara hava koşullarına uygun kıyafet seçimi öğretilirken iklim farkındalığı kazandırılmaktadır.

“Tasarruf ve Hijyen” temasında “Ellerimizi Yıkıyoruz” adlı 1 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinlikte su tasarrufu ve hijyen vurgulanmaktadır. Etkinlikte ellerin nasıl yıkanması gerektiği ve yıkanmadığı durumda sonuçlarının neler olabileceği çocuklara öğretilmektedir. Bununla birlikte çocuklara suyu gereksiz yere harcamamaları ve gereğinden fazla kâğıt havlu kullanmamaları gerektiği öğretilmektedir.

“Hayvanları Tanıma” temasında 20 etkinlik belirlenmiştir. Tema kapsamında Çekirdek 1 etkinlik kitabında “Yuvalardan Gelen Sesler”, “Gölgeleri Eşleştirelim”, “Deniz Altında Bir Gün”, “Renkler”, “Çizgi Çiziyorum”, “Hayvanların Röntgen Görüntüleri”, “Büyük-Küçük Yunuslar”, “Alakargalar”, “Kuşlar ve Tüyleri” ve “Bilmeceler” olmak üzere 10 etkinlik yer almaktadır. “Yuvalardan Gelen Sesler” etkinliğinde, çocuklar karekodlarla dinledikleri hayvan seslerini yuvalarıyla eşleştirerek işitsel algılarını geliştirirken aynı zamanda hayvanların yaşam alanlarına ilişkin çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Gölgeleri Eşleştirelim” etkinliğinde, çocuklar hayvanları gölgeleriyle eşleştirerek gözlem ve dikkat becerilerini geliştirirken, hayvanların fiziksel özelliklerini ve çevreyle ilişkilerini fark ederek çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Deniz Altında Bir Gün” etkinliği, deniz canlılarını tanıma ve deniz ekosistemi hakkında farkındalık sağlamaktadır. “Renkler” etkinliğinde, çocuklar bukalemunun renk değiştirerek çevreyle uyum sağladığını gözlemleyerek, canlıların çevrelerine adaptasyonlarını anlayarak çevre bilinci kazanmaktadır.

“Hayvanları Tanıma” temasında Çekirdek 1 kitabında yer alan “Çizgi Çiziyorum” etkinliğinde, çocuklar hayvanları yiyeceklerine ulaştıracak çizgiler çizerek el-göz koordinasyonlarını geliştirirken, aynı zamanda hangi hayvanın ne yediğini gözlemleyerek çevre bilinci kazanmaktadır. “Hayvan Röntgen Görüntüleri” etkinliğinde, çocuklar hayvanları röntgen görüntüleriyle eşleştirerek farklı hayvanları tanımakta ve onları gözleme becerilerini geliştirmektedir. “Büyük-Küçük Yunuslar” etkinliğinde, çocuklar yunusları boyutlarına göre sınıflandırarak gözlem ve karşılaştırma becerilerini geliştirirken, deniz canlılarını tanıyarak çevre ve canlı farkındalığı kazanmaktadır. “Alakargalar” etkinliğinde, çocuklar alakargaları ağaç dallarında gözlemleyerek sayı ve konum kavramlarını öğrenirken, yiyeceklerini saklama davranışları üzerinden hayvanları tanıyarak çevre ve doğa farkındalığı kazanmaktadır. “Kuşlar ve Tüyleri” etkinliğinde, çocuklar kuşları tüyleriyle eşleştirerek farklı kuş türlerini tanımakta ve gözlem becerilerini geliştirirken, kuşların yaşam özelliklerini fark ederek doğa ve çevre bilinci kazanmaktadır. “Bilmeceler” etkinliğinde, çocuklar hayvanlara ait

özellikleri tahmin edip görsellerle eşleştirerek problem çözme ve dikkat becerilerini geliştirirken, çeşitli hayvanları tanıyarak doğa ve çevre bilincini artırmaktadır.

“Hayvanları Tanıma” temasında Çekirdek 2 etkinlik kitabında ise “Hayvan Sesleri”, “Örümcekler”, “Çizgi Çiziyorum”, “Labirent Sayfası”, “Kelebek Çiftliği”, “Bu Yumurta Kimin?”, “Köstebek Toprağı Kazıyor”, “Kunduzların Yaptığı Şekiller”, “Hayvanları Hareketlerini Taklit Ediyorum” ve “Salyangoz Semi” etkinlikleri olmak üzere 10 etkinlik yer almaktadır. “Hayvan Sesleri” etkinliğinde, çocuklar farklı hayvanların çıkardığı sesleri dinleyip taklit ederek işitsel dikkatlerini geliştirirken, hayvanları tanıyarak doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Örümcekler” etkinliğinde çocuklar örümceklerin doğal yaşam alanlarını keşfetmeye teşvik edilmektedir. Örümceklerin ekosistem içindeki yeri hakkında bilgi verilmektedir. “Çizgi Çiziyorum” etkinliğinde, çocuklar kesik çizgileri takip ederek kuş, örümcek, arı ve penguen gibi hayvanları yuvalarına ulaştırmakta; bu süreçte el-göz koordinasyonlarını ve ince motor becerilerini geliştirirken, farklı hayvan türlerini gözlemleyerek onların yaşam alanlarını ve yuvalarını tanıyıp doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Labirent Sayfası” etkinliğinde, çocuklar penguenin yavrusu ile ebeveynine ulaşacağı yolu çizerek problem çözme ve yön bulma becerilerini geliştirirken, penguenlerin yaşam alanlarını ve özelliklerini tanıyarak doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Kelebek Çiftliği” etkinliğinde, kelebeklerin korunması ve doğal döngü içindeki rolleri hakkında bilgi verilmektedir. “Bu Yumurta Kimin?” etkinliğinde, çocuklar hayvanları yumurtalarıyla eşleştirerek gözlem ve karşılaştırma becerilerini geliştirirken, farklı hayvan türlerini tanıyarak doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Köstebek Toprağı Kazıyor” etkinliğinde, toprak altındaki canlıların keşfedilmesi ve köstebeklerin ekosistem içindeki rolü anlatılmaktadır. “Kunduzların Yaptığı Şekiller” etkinliğinde ise, kunduzların doğada nasıl yuva yaptıkları ve ekosistemdeki işlevleri anlatılmaktadır. “Hayvan Hareketlerini Taklit Ediyorum” etkinliğinde, çocuklar çeşitli hayvanların hareketlerini taklit ederek beden farkındalıklarını ve motor becerilerini geliştirirken, hayvanları tanıyıp davranışlarını gözlemleyerek doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. “Salyangoz Semi” etkinliğinde ise, salyangozların doğadaki hareketleri ve çevresel faktörlerle etkileşimi anlatılmaktadır.

“Geri Dönüşüm” temasında “Tasarım Yapıyoruz (Çekirdek 1)” ve “Kesyap (Çekirdek 2)” adlı 2 etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerde atık malzemelerle yeni ürünler tasarlayarak geri dönüşüm bilinci kazandırılmaktadır. “Tasarım Yapıyoruz” etkinliğinde çocuklar atık malzemeleri kullanarak yaratıcı tasarımlar yaparken, geri dönüşüm ve malzeme yeniden kullanımını öğrenerek çevre bilinci kazanmaktadır. “Kesyap” etkinliğinde, çocuklar farklı kâğıt parçalarını birleştirerek yırtma-yapıştırma çalışması yaparken, atık kâğıtları değerlendirerek geri dönüşüm ve çevre bilinci kazanmaktadır.

Okul Öncesi 4 Yaş Grubunda Çevre Eğitimi

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında okul öncesi eğitim 4 yaş grubu için okullarda kullanılan “4 Yaş Çekirdek 1 Kitabı”, “4 Yaş Çekirdek 2 Kitabı” ve “4 Yaş Grubu Çekirdek 3 Kitabı” çevre eğitimi açısından incelenmiş ve ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Okul Öncesi 4 Yaş Grubu Çevre Eğitimine İlişkin Bulgular

Tema	Etkinlikler	Etkinlik Sayısı
Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi	Atık Kutuları (Çekirdek 1)	7
	Atıklarım Kutuya (Çekirdek 2)	
	Geri Dönüşüm (Çekirdek 2)	
	Mutfakta Sıfır Atık (Çekirdek 2)	
	Kesyap (Çekirdek 2)	
	Dönüştür, Değerlendir (Çekirdek 3)	
	Organik Atıklar (Çekirdek 3)	
Doğal Yaşam ve Biyolojik Çeşitlilik	Hayvanlar Alemi (Çekirdek 1)	15
	Canlı mı, Cansız mı? (Çekirdek 1)	
	Hayvan Dostlarımız (Çekirdek 1)	
	Kurbağanın Yolu (Çekirdek 1)	
	Kumdaki Ayak İzleri (Çekirdek 1)	
	Endemik Bitkiler (Çekirdek 2)	

		İnci Kefali (Çekirdek 2) Kavramlar Ormanı (Çekirdek 2) Tembel Hayvanın İzleri (Çekirdek 2) Gölde Matematik (Çekirdek 2) Çınar Ağacı (Çekirdek 2) Zıp Zıp Kanguru (Çekirdek 3) Toprağın Altında (Çekirdek 3) Kendimi Koruyorum (Çekirdek 3) Türkiye'deki Hayvanlar (Çekirdek 3)	
Doğal Korunması Farkındalığı	Kaynakların ve Doğa	Bilmecelerle Hava Durumu (Çekirdek 2) Bilmecelerle Mevsimler (Çekirdek 2) Giysi Dolabı (Çekirdek 3) Çevremizi Koruyalım (Çekirdek 3)	4

Tablo 5'e göre okul öncesi 4 yaş grubu eğitiminde kullanılan Çekirdek 1, Çekirdek 2 ve Çekirdek 3 kitaplarında çevre eğitimi ile ilgili etkinlikler 3 tema altında toplanmıştır. Bunlar; "Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi", "Doğal Yaşam ve Biyolojik Çeşitlilik" ve "Doğal Kaynakların Korunması ve Doğa Farkındalığı" olarak belirlenmiştir. "Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi" temasında 7 etkinlik yer almaktadır. "Atık Kutuları" ve "Atıklarım Kutuya" etkinliği ile çocuklara atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşümün önemi anlatılmaktadır. Öğrencileri, atıkların farklı kategorilere ayrılması gerektiğini öğrenmekte ve atıkların doğru kutulara yerleştirilmesiyle ilgili pratik yapmaktadırlar. "Geri Dönüşüm" etkinliği sayesinde çocuklar, ambalaj atıklarının doğaya zarar verebileceğini öğrenmekte ve geri dönüştürülebilir ürünleri seçme konusunda bilinçlenmektedir. "Kesyap" etkinliği ile atık kâğıtlar ve diğer malzemelerle sanat etkinlikleri yapılarak, çocukların yeniden değerlendirme becerisi desteklenmektedir. "Dönüştür, Değerlendir" etkinliği kapsamında çocuklar, bir ürünü yeniden değerlendirerek yeni bir eşya üretme deneyimi yaşamaktadır. Örneğin, bu etkinlikler yoğurt kabının saksıya dönüştürülmesi gibi uygulamalar içermektedir. Böylece çocuklara kullanılmayan malzemeleri geri dönüştürerek yeni eşyalar etkinliği ile sürdürülebilir tüketim bilinci kazandırılmaktadır. "Mutfakta Sıfır Atık" etkinliği, gıda israfını azaltmaya yönelik bir bilinç kazandırmayı amaçlamaktadır. Çocuklar, tüketilecek malzemelerin ihtiyaç kadar alınmasının önemini kavramaktadır. "Organik Atıklar" etkinliği, meyve-sebze kabukları ve yaprakların doğaya nasıl geri kazandırılabilceğini öğretmekle çocukların sürdürülebilir tarım hakkında fikir sahibini olmasını sağlamaktadır.

"Doğal Yaşam ve Biyolojik Çeşitlilik" temasında 15 etkinlik yer almaktadır. Tema kapsamında Çekirdek 1 kitabında "Hayvanlar Âlemi", "Canlı mı, Cansız mı?", "Hayvan Dostlarımız", "Kurbağanın Yolu" ve "Kumdaki Ayak İzleri" etkinlikleri olmak üzere 5 etkinlik yer almaktadır. "Hayvanlar Âlemi" etkinliğinde, çocuklar farklı hayvanları tanıyıp adlarını söyleyerek gözlem ve sınıflama becerilerini geliştirirken, hayvanların boyutlarını karşılaştırarak doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. "Canlı mı Cansız mı?" etkinliğinde çocuklar doğadaki canlı ve cansız varlıkları öğrenmektedir. "Hayvan Dostlarımız" etkinliğinde, çocuklar evcil hayvanları tanıyıp onlarla ilgili deneyimlerini paylaşarak empati ve gözlem becerilerini geliştirirken, hayvan sevgisi ve sorumluluk bilinci kazanarak doğa ve çevre farkındalığını artırmaktadır. "Kurbağanın Yolu" etkinliğinde, çocuklar kurbağaların seslerini taklit edip zıplama izlerini çizerek motor ve dikkat becerilerini geliştirirken, kurbağaları ve yaşam alışkanlıklarını gözlemleyerek doğa ve çevre farkındalığı kazanmaktadır. "Kumdaki Ayak İzleri" etkinliğinde, çocuklar hayvanların ayak izlerini inceleyip izleri eşleştirerek mantık ve dikkat becerilerini geliştirirken, hayvanları tanıyarak doğa ve çevre bilinci kazanırlar.

Tema kapsamında Çekirdek 2 kitabında "Endemik Bitkiler", "İnci Kefali", "Kavramlar Ormanı", "Tembel Hayvanın İzleri", "Gölde Matematik" ve "Çınar Ağacı" etkinlikleri olmak üzere 6 etkinlik yer almaktadır. "Endemik Bitkiler" etkinliğinde, Türkiye'ye özgü bitkiler tanıtılarak çocuklara biyoçeşitliliğin önemi anlatılmaktadır. "İnci Kefali" etkinliği, Van Gölü'nde yaşayan inci kefalinin akıntıya karşı yüzme mücadelesini anlatmaktadır ve doğadaki canlıların ekosistem içindeki rolünü vurgulamaktadır. "Kavramlar Ormanı" etkinliğinde çocuklar ormandaki ağaçları, hayvanları ve bitkileri fark ederek kavramları uygulamalı şekilde öğrenirken, doğal yaşamı tanıyarak çevre bilinci geliştirirler. "Tembel Hayvanın İzleri" etkinliği, çocukların tembel hayvanların hareketlerini

keşfederek onların yaşam biçimlerini tanımasını ve iz takibi çalışmasıyla çevredeki hayvan davranışlarını fark etmeye yönelik çevre bilinci geliştirmesini sağlar. “Gölde Matematik” etkinliği, çocukların nilüfer çiçeklerinin su ekosistemindeki yapısını öğrenirken sayma çalışması yapmalarını ve böylece doğal yaşamı tanıyarak çevreye ilişkin farkındalık geliştirmelerini sağlar. “Çınar Ağacı” etkinliği, çocukların Atatürk’ün Yürüyen Köşk hikâyesi üzerinden ağaçların ve ormanların önemini fark ederek doğayı koruma bilinci geliştirmelerini sağlarken, aynı zamanda ağaçların büyüme aşamalarını sıralayarak çevreyle ilişkilendirilmiş bir öğrenme yapmalarını destekler.

Tema kapsamında Çekirdek 3 kitabında “Zıp Zıp Kanguru”, “Toprağın Altında”, “Kendimi Koruyorum” ve “Türkiye’deki Hayvanlar” etkinlikleri olmak üzere 4 etkinlik bulunmaktadır. “Zıp Zıp Kanguru” etkinliği, çocukların kanguruların doğal hareket biçimlerini taklit ederek hem motor becerilerini geliştirmelerini hem de hayvanların yaşam özelliklerini tanıyıp doğal çevredeki canlıların farklılıklarına yönelik farkındalık kazanmalarını sağlar. “Toprağın altında” etkinliği, toprak altında yaşayan hayvanların tanıtıldığı bir etkinlik olup, ekosistem farkındalığı kazandırmaktadır. “Kendimi Koruyorum” etkinliği, çocukların farklı hayvanların kendilerini koruma yöntemlerini keşfederek hem doğadaki canlıların savunma stratejilerini anlamalarını hem de kendi güvenliklerini sağlama konusunda çevresel farkındalık geliştirmelerini amaçlar. “Türkiye’deki Hayvanlar” etkinliğinde, Van kedisi, Ankara tavşanı, Denizli horozu ve Türk tazısı gibi Türkiye’ye özgü hayvanlar hakkında bilgi verilmektedir. Bu etkinlik, ülkemize özgü hayvan türlerini tanıtarak çocuklarda biyolojik çeşitliliğe yönelik farkındalık oluşturmaya ve yaşadıkları çevredeki canlıları koruma bilinci geliştirmeyi amaçlar.

“Doğal Kaynakların Korunması ve Doğa Farkındalığı” temasında 4 etkinlik bulunmaktadır. Tema kapsamında Çekirdek 2 kitabında “Bilmecelerle Hava Durumu” ve “Bilmecelerle Mevsimler” etkinliklerinde ise çocuklara hava durumu ve mevsimler eğlenceli bir yolla öğretilmektedir. Bu etkinlikleri yer almaktadır. Bu etkinliklerde çocuklara doğanın değişimine ilişkin farkındalık kazanmaları sağlanmaktadır. Tema kapsamında Çekirdek 3 kitabında “Giysi dolabı” ve “Çevremizi Koruyalım” etkinlikleri bulunmaktadır. “Giysi Dolabı” etkinliği, çocukların hava durumuna göre doğru giyinmeyi öğrenirken hava olaylarının çevremizi nasıl etkilediğini fark etmelerini sağlayarak temel çevre bilincini geliştirmeyi amaçlar. “Çevremizi Koruyalım” etkinliği, çocukların doğaya zarar veren ve doğayı koruyan davranışları ayırt etmelerini sağlamaktadır. Çocuklar, çevreyi temiz tutmanın önemi üzerine düşünmekte ve doğru davranışları belirleyerek bilinç kazanmaktadır.

Okul Öncesi 5 Yaş Grubunda Çevre Eğitimi

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında okul öncesi eğitim 5 yaş grubu için okullarda kullanılan “5 Yaş Çekirdek 1 Kitabı”, “5 Yaş Çekirdek 2 Kitabı”, “5 Yaş Grubu Çekirdek 3 Kitabı” ve “5 Yaş Grubu Çekirdek 4 Kitabı” çevre eğitimi açısından incelenmiş ve ilgili bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Okul Öncesi 5 Yaş Grubu Çevre Eğitimine İlişkin Bulgular

Tema	Etkinlikler	Etkinlik Sayısı
Çevre Bilinci ve Doğa Sevgisi	Ayçiçeği Tarlası (Çekirdek 1)	17
	Kestane Ağacının Yaşam Döngüsü (Çekirdek 1)	
	Atatürk’ün Doğa Sevgisi (Çekirdek 1)	
	Zeynep Doğa Gezisinde (Çekirdek 1)	
	Bugün Gökyüzü (Çekirdek 1)	
	Sonbahar Yapraklarını Sayalım (Çekirdek 1)	
	İrem Bahçe Keşfinde (Çekirdek 1)	
	Mevsim Kartları (Çekirdek 2)	
	Zeytinleri Sayalım (Çekirdek 2)	
	Kış (Çekirdek 2)	
	Endemik Bitkiler (Çekirdek 2)	
	Çiçek Bahçesi (Çekirdek 3)	
	Ağacı İnceliyorum (Çekirdek 3)	
	Bitkilerin İhtiyaçları (Çekirdek 3)	
	Çiçeğin Bölümlerini İnceleyelim (Çekirdek 4)	
	Ağaçlar ve Tohumları (Çekirdek 4)	

	Ayçiçeğinin Yaşam Döngüsü (Çekirdek 4)	
Tasarruf, Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi	Geri Dönüşüm Kutuları (Çekirdek 2)	
	Kaynakları Boşa Harcamıyorum (Çekirdek 2)	
	Enerji Tasarrufu (Çekirdek 3)	
	Kırkyama (Çekirdek 3)	6
	Kompost Yapalım (Çekirdek 3)	
	Değiştir-Dönüştür-Yeniden Kullan (Çekirdek 4)	
Hayvan Sevgisi ve Ekosistem Farkındalığı	Saklanmış Böcekleri Bulalım (Çekirdek 1)	
	Anadolu Parsı (Çekirdek 1)	
	Bilmece Kutusu (Çekirdek 1)	
	Hayvanların İlginç Yatakları (Çekirdek 1)	
	Ülkemizde Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlar (Çekirdek 1)	
	Yaşam Döngüsünü Araştırıyorum (Çekirdek 1)	
	Arı Kovanlarını Sayalım (Çekirdek 1)	
	Hayvanlarla Sanat Çalışması (Çekirdek 1)	
	Hayvanların Benekleri (Çekirdek 1)	
	Gizlenmiş Hayvanlar (Çekirdek 1)	
	Dikkatle Bak-Aklında Tut (Çekirdek 1)	
	Hayvan Röntgenleri (Çekirdek 1)	
	Gececil Hayvanlar (Çekirdek 1)	
	Ülkemizdeki Kuş Türleri (Çekirdek 1)	27
	Fotoğrafçı (Çekirdek 2)	
	Kuşlar ve Gagaları (Çekirdek 2)	
	Tavuğun Yaşam Döngüsü (Çekirdek 2)	
	Arılar ve Görevleri (Çekirdek 3)	
	Hayvanların Yumurtaları (Çekirdek 3)	
	Denizdeki Canlılar (Çekirdek 3)	
	Uğur Böceğinin Yaşam Döngüsü (Çekirdek 3)	
	Böcekler Yuvalarında (Çekirdek 3)	
	Uçamayan Kuş Türleri (Çekirdek 3)	
	Solucan Yolu (Çekirdek 3)	
	Böcek Otel (Çekirdek 4)	
	Deniz Canlıları (Çekirdek 4)	
	Göçmen Kuşlar 1-2 (Çekirdek 4)	

Tablo 6'ya göre okul öncesi 5 yaş grubu eğitiminde kullanılan Çekirdek 1, Çekirdek 2, Çekirdek 3 ve Çekirdek 4 kitaplarında çevre eğitimi ile ilgili etkinlikler 3 tema altında toplanmıştır. Bunlar; "Çevre Bilinci ve Doğa Sevgisi", "Tasarruf, Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi" ve "Hayvan Sevgisi ve Ekosistem Farkındalığı" olarak belirlenmiştir. "Çevre Bilinci ve Doğa Sevgisi" temasında 17 etkinlik yer almaktadır. Çekirdek 1 kitabında, "Ayçiçeği Tarlası", "Kestane Ağacının Yaşam Döngüsü", "Atatürk'ün Doğa Sevgisi", "Zeynep Doğa Gezisinde", "Bugün Gökyüzü", "Sonbahar Yapraklarını Sayalım" ve "İrem Bahçe Keşfinde" olmak üzere 7 etkinlik yer almaktadır. "Ayçiçeği Tarlası" etkinliği, ayçiçeklerinin doğadaki özelliklerini tanıtarak çocukların tarım ürünlerini ve güneşle ilişkili doğal süreçleri fark etmelerini sağlayan, aynı zamanda örüntü kuralını bulup uygulamalarına imkân tanıyan çevre temelli bir çalışmadır. "Kestane Ağacının Yaşam Döngüsü" etkinliğinde çocuklar ağacın gelişim aşamalarını inceleyip boyayarak bitki büyüme süreçlerini öğrenirken, doğadaki yaşam döngülerine dair farkındalık ve çevre bilinci kazanmaktadır. "Atatürk'ün Doğa Sevgisi" etkinliğinde, çocuklar Atatürk'ün doğaya gösterdiği özeni öğrenip kendi doğa deneyimlerini hayal ederek çizim yoluyla ifade ederken, çevreye saygı ve doğa koruma bilinci kazanmaktadır. "Zeynep Doğa Gezisinde" etkinliği, çocukların doğa yürüyüşünde karşılaşılan canlı ve cansız varlıkları fark edip sayarak grafiğe aktarmalarını sağlayarak çevreyi gözlemleme ve doğadaki çeşitliliği tanıma bilinci kazandırır. "Bugün Gökyüzü" etkinliği, çocukların gökyüzünü ve hava durumunu gözlemleyerek günlük yaşamda hava koşullarına uygun seçimler yapmayı öğrenmelerini sağlayarak çevreyi tanıma ve doğayla uyum içinde yaşama bilinci kazandırır. "Sonbahar Yapraklarını Sayalım" etkinliği, çocukların doğadaki mevsim değişimlerini fark ederek yaprakları inceleyip gruplandırmasıyla hem matematiksel düşünmeyi hem de çevrede gerçekleşen doğal döngüleri tanımayı destekler. "İrem Bahçe Keşfinde"

etkinliği, çocukların bahçeden topladıkları gerçek yapraklarla resim oluşturarak doğayı gözlemlemelerini ve doğal malzemeleri yaratıcı biçimde kullanarak çevreye duyarlılık geliştirmelerini sağlar.

Tema kapsamında Çekirdek 2 kitabında; “Mevsim Kartları”, “Zeytinleri Sayalım”, “Kış” ve “Endemik Bitkiler” olmak üzere 4 etkinlik yer almaktadır. “Mevsim Kartları” etkinliği, çocukların mevsimlere göre doğada meydana gelen değişimleri fark ederek görselleri doğru mevsimle eşleştirmesi yoluyla çevresel döngüleri tanımasını ve mevsim bilinci geliştirmesini sağlar. “Zeytinleri Sayalım” etkinliği, çocukların zeytinin hasattan sofraya uzanan doğal üretim sürecini tanıyarak çevresel kaynakların nasıl değerlendirildiğini fark etmelerini ve zeytin kavanozlarındaki sayıları belirleyip eşleştirerek uygulama yapmalarını sağlar. “Kış” etkinliği, çocukların kış mevsiminde hem hayvanların hem de insanların nasıl korunmaya ihtiyaç duyduğunu fark etmelerini sağlayarak çevredeki canlılara yönelik duyarlılık kazanırken görseldeki öğeleri bulup sayarak dikkat ve çevre gözlem becerilerini geliştirmelerini amaçlar. Endemik Bitkiler Etkinliği, çocukların yalnızca belirli bölgelerde yetişebilen çakır çiğdemi ve Kapadokya soğanı gibi endemik türleri görseller üzerinden ayırt ederek işaretlemelerini sağlayan ve bu yolla biyolojik çeşitliliğin korunmasının çevre eğitiminin temel bir parçası olduğunu kavratmayı amaçlayan bir çalışmadır.

Tema kapsamında Çekirdek 3 kitabında; “Çiçek Bahçesi”, “Ağacı İnceliyorum” ve “Bitkilerin İhtiyaçları” olmak üzere 3 etkinlik yer almaktadır. “Çiçek Bahçesi Etkinliği”, çocukların soğanlı bitkileri tanıyıp görseller üzerinden türleri ayırt ederek bahçede eşit ekim düzenini keşfetmesini sağlayan ve bitki gelişimini anlamaya yönelik bu deneyimle çevreye duyarlı, bitki yaşam döngüsünü önemseyen davranışlar geliştirmelerine katkıda bulunan bir çevre eğitimi çalışmasıdır. “Ağacı İnceliyorum Etkinliği”, çocukların ağaç bölümlerini ve gelişim aşamalarını inceleyerek bir ağacın yaşam döngüsünü kavramasını ve böylece doğal çevreye yönelik farkındalık ile koruma bilinci geliştirmesini amaçlayan bir çevre eğitimi çalışmasıdır. “Bitkilerin İhtiyacı” etkinliği, çocukların bitkilerin yaşamını sürdürebilmek için su, ışık ve uygun bakım gibi temel ihtiyaçlarını fark ederek doğadaki canlıların gereksinimlerini anlamalarını ve çevre bilinci kazanmalarını sağlar. Tema kapsamında Çekirdek 4 kitabında; “Çiçeğin Bölümlerini İnceleyelim”, “Ağaçlar ve Tohumları” ve “Ayçiçeğinin Yaşam Döngüsü” etkinlikleri yer almaktadır. “Çiçeğin Bölümlerini İnceleyelim” etkinliği, çocukların çiçeğin kök, sap ve yaprak gibi bölümlerini gözlemleyerek bitkilerin yapısını anlamalarını ve su, güneş, toprak gibi doğal unsurların bitki yaşamındaki önemini kavrayarak çevre bilinci geliştirmelerini sağlar. “Ağaçlar ve Tohumları” etkinliği, çocukların farklı ağaç türlerini ve tohumlarını tanıyarak sayma ve eşleştirme çalışmaları yapmasını sağlayarak bitkilerin üreme süreçlerini anlamalarını ve doğal çevreye dair farkındalık kazanmalarını hedefler. “Ayçiçeğinin Yaşam Döngüsü” etkinliği, çocukların ayçiçeğinin tohumdan çiçeğe kadar olan gelişim aşamalarını inceleyip sıralayarak bitki yaşam döngüsünü anlamalarını ve doğadaki büyüme süreçlerine dair çevre bilinci kazanmalarını sağlar.

“Tasarruf, Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi” temasında 6 etkinlik yer almaktadır. Tema kapsamında Çekirdek 2 kitabında “Geri Dönüşüm Kutuları” ve “Kaynakları Boşa Harcamıyorum” etkinlikleri yer almaktadır. “Geri Dönüşüm Kutuları” etkinliği, çocukların atıkları plastik, kâğıt ve cam olarak ayırarak geri dönüşüm sürecini öğrenmelerini ve çevreyi koruma bilinci geliştirmelerini sağlar. “Kaynakları Boşa Harcamıyorum” etkinliği, çocukların su, enerji ve malzeme kullanımındaki doğru ve yanlış davranışları ayırt ederek kaynak tasarrufu bilinci kazanmalarını ve çevreyi koruma farkındalıklarını geliştirmelerini sağlar. Tema kapsamında Çekirdek 3 kitabında; “Enerji Tasarrufu”, “Kıryama” ve “Kompost Yapalım” etkinlikleri yer almaktadır. “Enerji Tasarrufu” etkinliği, çocukların günlük yaşamda enerji tasarrufu yöntemlerini keşfetmelerini ve rüzgâr gibi doğal kaynakların kullanımını gözlemleyerek çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir enerji bilinci kazanmalarını sağlar. “Kıryama” etkinliği, çocukların kullanılmayan veya küçülen giysileri değerlendirilerek yeniden kullanım ve geri dönüşüm kavramlarını öğrenmelerini ve kaynakları israf etmeden çevreye duyarlı davranışlar geliştirmelerini sağlar. “Kompost Yapalım” etkinliği, çocukların yiyecek atıklarını toprağa kazandırarak geri dönüşüm ve organik atık yönetimini öğrenmelerini ve toprak verimliliğini artırarak çevre bilinci geliştirmelerini sağlar. Tema kapsamında Çekirdek 4 kitabında, “Değiştir-Dönüştür-Yeniden Kullan” etkinliği yer almaktadır. “Değiştir-Dönüştür-Yeniden

Kullan” etkinliği, çocukların atık malzemeleri yaratıcı biçimde yeniden kullanarak ileri dönüşüm kavramını öğrenmelerini ve kaynakları verimli kullanarak çevreyi koruma bilinci kazanmalarını sağlar.

“Hayvan Sevgisi ve Ekosistem Farkındalığı” temasında 27 etkinlik bulunmaktadır. Tema kapsamında Çekirdek 1 kitabında; “Saklanmış Böcekleri Bulalım”, “Anadolu Parsı”, “Bilmece Kutusu”, “Hayvanların İlginç Yatakları”, “Ülkemizde Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlar”, “Yaşam Döngüsünü Araştırıyorum”, “Arı Kovanlarını Sayalım”, “Hayvanlarla Sanat Çalışması”, “Hayvanların Benekleri”, “Gizlenmiş Hayvanlar”, “Dikkatle Bak-Aklında Tut”, “Hayvan Röntgenleri”, “Gececil Hayvanlar” ve “Ülkemizdeki Kuş Türleri” olmak üzere 14 etkinlik yer almaktadır. “Saklanmış Böcekleri Bulalım” etkinliği, çocukların böcekleri tanımasını, onların doğal yaşam alanlarını anlamasını ve ekosistem içindeki rollerine dair çevre bilinci geliştirmelerini sağlar. “Anadolu Parsı” ve “Ülkemizde Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlar” etkinlikleri, çocukların nesli tükenmekte olan hayvanları tanımasını, bu türlerin doğal yaşam alanlarını anlamasını ve biyolojik çeşitliliği koruma bilinci geliştirmelerini sağlar. “Bilmece Kutusu” etkinliği, çocukların hayvanları tanımasını, davranış ve yaşam özelliklerini keşfetmesini sağlayarak doğadaki canlılara karşı farkındalık ve ilgilerini artırır. “Hayvanların İlginç Yatakları” etkinliği, çocukların farklı hayvan türlerinin yaşam alanlarını ve uyuma alışkanlıklarını öğrenmesini sağlayarak doğadaki canlılara karşı farkındalık kazandırır. “Yaşam Döngüsünü Araştırıyorum” etkinliği, çocukların farklı canlıların yaşam döngülerini keşfetmesini sağlayarak doğadaki canlı çeşitliliğine ve ekosistemlerin sürekliliğine dair farkındalık kazandırır. “Arı Kovanlarını Sayalım” etkinliği ayı mağarasına giden yoldaki arı kovanlarını sayıp aynı sayıda el çırparak çocukların doğal çevredeki canlıları fark etmelerini ve sayı-doğa ilişkisini kavrayarak çevre bilinci geliştirmelerini amaçlayan bir çevre eğitimi etkinliğidir.

“Hayvan Sevgisi ve Ekosistem Farkındalığı” temasında Çekirdek 1 kitabında yer alan “Hayvanlarla Sanat Çalışması” etkinliği, hayvanların vücut bölümlerini inceleyip değiştirerek yaratıcı çizimler yapan çocukların gerçek hayvan özelliklerini fark etmelerini ve biyolojik çeşitliliğin önemini kavrayarak çevre bilinci geliştirmelerini amaçlayan bir çevre eğitimi etkinliğidir. “Hayvanların Benekleri” etkinliği, benekli hayvanları inceleyip adlandırarak onların doğal özelliklerini tanıyan çocukların biyolojik çeşitliliği fark etmelerini ve bu farkındalığı yaratıcı bir resim çalışmasıyla pekiştirerek çevre bilinci geliştirmelerini amaçlayan bir çevre eğitimi etkinliğidir. “Gizlenmiş Hayvanlar” etkinliği, ortamına uyum sağlayarak gizlenen hayvanları görseller üzerinden keşfeden çocukların kamuflaj ve hayatta kalma stratejilerini anlayarak doğadaki canlıların yaşam koşullarına yönelik farkındalık ve çevre bilinci geliştirmelerini amaçlayan bir çevre eğitimi etkinliğidir. “Dikkatle Bak-Aklında Tut” etkinliği, kumsal ve deniz canlılarını dikkatle inceleyip sayılarını hatırlayan çocukların deniz ekosistemini tanıyarak canlı çeşitliliğine yönelik farkındalık ve çevre bilinci geliştirmelerini amaçlayan bir çevre eğitimi etkinliğidir. “Hayvan Röntgenleri” etkinliği, çocukların yaşayan ve nesli tükenen hayvanların içyapılarındaki farklılıkları fark ederek tür çeşitliliği, yaşam alanları ve hayvanların korunmasına yönelik çevresel duyarlılık geliştirmeleriyle ilişkilendirilebilir. “Gececil Hayvanlar” etkinliği, çocukların hayvanların yaşam döngüleri ve gece-gündüz davranış farklılıklarını keşfederek doğal yaşamı, tür özelliklerini ve ekosistem dengesini anlamalarıyla çevre eğitimi kapsamında ilişkilendirilebilir. “Ülkemizdeki Kuş Türleri” etkinliği, çocukların ülkemizde yaşayan kuş çeşitlerini tanıyarak biyolojik çeşitlilik, doğal yaşamın korunması ve türlere karşı duyarlılık geliştirmeleriyle çevre eğitimiyle ilişkilendirilebilir.

Tema kapsamında Çekirdek 2 kitabında; “Fotoğrafçı”, “Kuşlar ve Gagaları” ve “Tavuğun Yaşam Döngüsü” etkinlikleri yer almaktadır. “Fotoğrafçı” etkinliği, çocukların su altı ve kara ekosistemlerinde yaşayan canlıları gözlemleyerek doğal yaşam çeşitliliğini fark etmeleri, habitatların korunmasının önemini kavramaları ve çevresel duyarlılık geliştirmelerini sağlar. “Kuşlar ve Gagaları” etkinliği, kuşların gagaları ile beslenme biçimleri arasındaki ilişkiyi keşfetmeye olanak tanıyarak doğadaki uyum ve türlerin yaşam stratejilerine yönelik çevre farkındalığı kazandırır. “Tavuğun Yaşam Döngüsü” etkinliği, canlıların gelişim süreçlerini tanıma yoluyla doğadaki döngüsellik ve yaşamın sürekliliğine yönelik çevre bilinci geliştirir. Tema kapsamında Çekirdek 3 kitabında; “Arılar ve Görevleri”, “Hayvanların Yumurtaları”, “Denizdeki Canlılar”, “Uğur Böceğinin Yaşam Döngüsü”, “Böcekler Yuvalarında”, “Uçamayan Kuş Türleri” ve “Solucan Yolu” etkinlikleri yer almaktadır.

“Arılar ve Görevleri” etkinliği, arıların kovandaki çalışma düzeni ve ekolojik rollerini tanıtarak doğal yaşamın işleyişine yönelik ekosistem bilinci oluşturur. “Hayvanların Yumurtaları” etkinliği, farklı türlerin üreme biçimlerini keşfederek biyolojik çeşitlilik ve türlerin korunmasına yönelik çevre farkındalığı kazandırır. “Denizdeki Canlılar” etkinliği, çocukların deniz ekosistemindeki farklı yaşam alanlarını ve canlı çeşitliliğini gözlemleyerek su altı yaşamı ve denizlerin korunmasına yönelik çevre bilinci geliştirmelerini sağlar.

Tema kapsamında Çekirdek 3 kitabında yer alan “Uğur Böceğinin Yaşam Döngüsü” etkinliği, uğur böceğinin gelişim aşamalarını gözlemleyerek böceklerin ekosistemdeki rolü ve doğal yaşam döngüsüne yönelik çevre farkındalığını artırır. “Böcekler Yuvalarında” etkinliği, böceklerin hareket ve yuvalarını kullanma davranışlarını gözlemleyerek ekosistem içindeki küçük canlıların rollerine ve doğal yaşamın düzenine dair çevre farkındalığı kazandırır. “Uçamayan Kuş Türleri” etkinliği, farklı kuş türlerini ve özelliklerini karşılaştırarak tür çeşitliliği ve habitatlara uyum konularında çevre farkındalığı geliştirmeyi destekler. “Solucan Yolu” etkinliği, solucanların toprak altındaki hareketlerini gözlemleyerek toprak sağlığı ve doğal döngülere yönelik çevre bilincini artırır. Tema kapsamında Çekirdek 4 kitabında; “Böcek Oteli”, “Deniz Canlıları” ve “Göçmen Kuşlar 1-2” etkinlik yer almaktadır. “Böcek Oteli” etkinliği, farklı böcek türlerinin birlikte yaşama ve ekosistemdeki rollerini gözlemleyerek biyolojik çeşitlilik ve ekosistem içindeki iş birliği farkındalığını geliştirir. “Deniz Canlıları” etkinliği, çocukların deniz canlılarını gözlemleyip tanımasını sağlayarak su ekosistemine ve deniz yaşamının korunmasına yönelik çevre farkındalığını artırır. “Göçmen Kuşlar 1-2” etkinliği, çocukların göç eden kuş türlerini gözlemleyip kaydetmesini sağlayarak kuş göçleri ve sulak alanların korunmasına yönelik çevre farkındalığını geliştirir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çevre eğitimi, bireylerin doğal dünyaya karşı farkındalık kazanmasını, doğayla sürdürülebilir bir ilişki kurmasını ve çevresel sorunlara duyarlılık geliştirmesini amaçlayan disiplinlerarası bir eğitim alanıdır (Palmer, 1998; Tilbury, 1995). Erken çocukluk dönemi, çevre eğitiminin temel kazanımlarının oluşturulması açısından kritik bir dönemdir. Bu nedenle, okul öncesi eğitimde kullanılan kaynakların çevre eğitimi açısından ne ölçüde yeterli olduğu önemli bir tartışma konusudur.

Okul öncesi 3 yaş grubu için hazırlanan 3 Yaş Çekirdek 1 ve 2 kitaplarında yer alan çevre eğitimi etkinlikleri, çocukların doğa, iklim, su kullanımı, hayvanlar ve geri dönüşüm konularında farkındalık kazanmalarını destekleyecek şekilde yapılandırılmıştır. Bulgular, özellikle “Doğa Gözlemleri” ve “Hayvanları Tanıma” temalarında yoğunlaşan etkinliklerin çocukların gözlem, sınıflandırma, problem çözme ve dikkat becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Örneğin, “Yuvalardan Gelen Sesler” ve “Deniz Altında Bir Gün” etkinlikleri, çocukların hayvanların yaşam alanlarını ve ekosistemdeki rollerini gözlemleyerek çevresel farkındalık kazanmalarına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, iklimle uyum ve su tasarrufu gibi temalar aracılığıyla çevresel sorumluluk bilinci ve sürdürülebilir yaşam davranışlarının erken yaşta kazandırılması hedeflenmektedir. Bununla birlikte, su tasarrufu/hijyen ve geri dönüşüm temalarındaki etkinlik sayısının görece az olması, bu kritik alanlarda içerik zenginliğinin artırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Literatürde de erken çocuklukta çevre eğitiminin çocukların sosyal-duygusal gelişim ve uzun vadeli çevreye duyarlı davranışlar kazanmalarında etkili olduğu vurgulanmaktadır (Gülay-Ogelman ve Durkan, 2014; Cagle, 2018; Rosa vd., 2018; Ardoin vd., 2020; Petkou, 2025). Bu bağlamda, kitaplarda yer alan etkinliklerin açık hava uygulamaları ve öğretmen yönlendirmeleri ile desteklenmesi, çocukların çevreyi gözlemleme ve doğayla etkileşim kurma becerilerini güçlendirecek ve sürdürülebilir yaşam bilincini pekiştirecektir. Sonuç olarak, okul öncesi dönemde çevre eğitimi etkinliklerinin, çocukların ekosistem farkındalığını geliştirmede, çevre dostu davranışları benimsemelerinde ve çevresel sorumluluk kazanmalarında önemli bir araç olduğu söylenebilir; ancak su, geri dönüşüm ve kaynak tasarrufu gibi alanlarda içerik çeşitliliğinin artırılması, programın etkililiğini daha da yükseltecektir.

Okul öncesi 4 yaş grubu için hazırlanan Çekirdek 1, 2 ve 3 kitaplarında yer alan çevre eğitimi etkinlikleri, çocukların geri dönüşüm, doğal yaşam, biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynakların korunması konularında farkındalık kazanmalarını destekleyecek şekilde yapılandırılmıştır. Bulgular, özellikle “Doğal Yaşam ve Biyolojik Çeşitlilik” temasında yoğunlaşan etkinliklerin, çocukların

gözlem, sınıflandırma, problem çözme ve motor becerilerini geliştirirken, doğa ve çevre farkındalığını güçlendirdiğini göstermektedir. Örneğin, “Hayvanlar Âlemi”, “Kurbağanın Yolu” ve “Toprağın Altında” etkinlikleri, çocukların hayvanların yaşam alanlarını ve ekosistemdeki rollerini gözlemlemelerini sağlayarak ekosistem farkındalığı kazandırmaktadır. Benzer şekilde, “Endemik Bitkiler” ve “Türkiye’deki Hayvanlar” etkinlikleri, çocukların biyolojik çeşitliliğin önemini anlamalarını ve yerel türlere yönelik koruma bilinci geliştirmelerini desteklemektedir. Geri dönüşüm ve atık yönetimi teması kapsamında yer alan etkinlikler (“Atık Kutuları”, “Mutfakta Sıfır Atık”, “Dönüştür, Değerlendir”) çocukların atık ayrıştırma ve yeniden kullanım becerilerini geliştirirken, sürdürülebilir tüketim bilinci kazanmalarını sağlamaktadır. Bu bulgular, erken yaşta uygulanan çevre eğitiminin, çocuklarda çevresel sorumluluk bilincini artırmada ve doğa dostu davranışları teşvik etmede etkili olduğunu gösteren literatürle uyumludur (Şallı vd., 2013; Jørgensen, 2016; Ardoin, vd., 2020; Petkou, 2025).

Okul öncesi 4 yaş grubu için hazırlanan Çekirdek 1, 2 ve 3 kitaplarında doğal kaynakların korunması ve doğa farkındalığı teması altında yer alan etkinlikler (“Bilmecelerle Hava Durumu”, “Çevremizi Koruyalım”) çocuklara doğa olaylarını gözleme ve çevresel etkilerini anlama fırsatı sunarken, çevreyi koruma konusunda eleştirel düşünme ve bilinçli karar alma becerilerini desteklemektedir. Bu yaklaşım, çevre eğitiminde davranış değişikliği ve problem çözme odaklı yaklaşımların önemini vurgulayan kuramsal çerçevelerle de tutarlıdır (Bonnett, 2007; Tillmann vd., 2018; Bang vd., 2018; Ernst ve Burcak, 2019; Kızıroğlu, 2023). Okul öncesi 4 yaş grubu için hazırlanan Çekirdek kitaplarındaki etkinlikler, çocukların çevreye yönelik farkındalıklarını artırmak, ekosistem ve biyolojik çeşitlilik konusunda bilgi kazandırmak, geri dönüşüm ve doğal kaynakların korunması gibi sürdürülebilir davranışları teşvik etmek açısından etkili bir araçtır. Bununla birlikte, bazı temalarda etkinlik sayısının görece az olması, özellikle doğal kaynakların korunması ve iklim farkındalığı konularında içerik çeşitliliğinin artırılması gerektiğini göstermektedir. Eğitim programlarının bu alanları daha fazla kapsayacak şekilde geliştirilmesi, erken yaşta kazanılan çevre bilincinin pekişmesini ve sürdürülebilir davranışların yaşam boyu benimsenmesini destekleyecektir.

Okul öncesi 5 yaş grubu için hazırlanan Çekirdek 1, 2, 3 ve 4 kitaplarında yer alan çevre eğitimi etkinlikleri, çocukların çevre bilinci, doğa sevgisi, geri dönüşüm farkındalığı ve ekosistem bilgisi kazanmalarını destekleyecek şekilde kapsamlı bir biçimde tasarlanmıştır. Bulgular, özellikle “Hayvan Sevgisi ve Ekosistem Farkındalığı” teması kapsamında yer alan 27 etkinliğin, çocukların gözlem, sınıflandırma, dikkat ve problem çözme becerilerini geliştirdiğini ve ekosistem, biyolojik çeşitlilik ile türlerin korunması konularında farkındalık sağladığını göstermektedir. Örneğin, “Anadolu Parsı”, “Ülkemizde Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlar”, “Böcek Otel” ve “Göçmen Kuşlar” etkinlikleri, çocukların hem yerel hem de küresel ölçekte canlı türlerinin yaşam alanlarını tanımasına ve bu alanların korunmasının önemini kavramasına katkı sağlamaktadır. Bu bulgular, erken yaşta verilen çevre eğitiminde biyolojik çeşitliliğin vurgulanmasının çocuklarda sorumluluk ve doğa sevgisi geliştirdiğini gösteren literatürle paralellik göstermektedir (Phenice ve Griffiore, 2003; Sobel, 2016; Wilson, 2018; Ardoin, vd., 2020; Petkou, 2025). “Çevre Bilinci ve Doğa Sevgisi” teması altında yer alan 17 etkinlik, çocukların bitkilerin yaşam döngüsünü, mevsim değişimlerini, hava koşullarını ve doğal süreçleri gözlemleyerek doğayla etkileşimde bulunmalarını sağlamaktadır. Etkinlikler, hem bilişsel hem de duyu-motor gelişimi desteklerken, çocuklara çevreyi koruma, doğal kaynaklara saygı ve sürdürülebilir yaşam davranışları kazandırmaktadır. Örneğin, “Ayçiçeğinin Yaşam Döngüsü”, “Ağaçlar ve Tohumları” ve “Bitkilerin İhtiyaçları” etkinlikleri, çocukların bitkilerin gelişim süreçlerini anlamalarını ve doğal döngülerin önemini kavramalarını sağlamaktadır.

Okul öncesi 5 yaş grubu için hazırlanan Çekirdek 1, 2, 3 ve 4 kitaplarında tasarruf, geri dönüşüm ve atık yönetimi teması kapsamında yer alan 6 etkinlik, çocuklarda kaynakların doğru kullanımını öğretmekte ve geri dönüşüm ile ileri dönüşüm kavramlarını deneyimlemelerine olanak tanımaktadır. “Kompost Yapalım” ve “Değiştir-Dönüştür-Yeniden Kullan” etkinlikleri, çocukların organik atık yönetimi ve yaratıcı yeniden kullanım becerilerini geliştirerek sürdürülebilir davranışları erken yaşta benimsemelerine katkı sağlamaktadır. Bu bulgular, çocukluk döneminde çevresel sorumluluk davranışlarının kazanılmasının uzun vadeli ekolojik farkındalığı artırdığına dair mevcut araştırmalarla uyumludur (Bonnett, 2007; Corraliza ve Collado, 2019; Otto, vd., 2019; Kızıroğlu, 2023). 5 yaş grubu

için hazırlanan Çekirdek kitaplarındaki etkinlikler, çevre eğitimi açısından oldukça kapsamlı ve etkili bir yapı sunmaktadır. Hem bitkiler hem de hayvanlar üzerinden verilen etkinlikler, çocukların çevreye yönelik gözlem, empati ve sorumluluk becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca geri dönüşüm, tasarruf ve kaynak yönetimi gibi temalarla çocuklara sürdürülebilir yaşam pratikleri kazandırılmaktadır. Bununla birlikte, çevre eğitiminin kalıcılığını artırmak ve davranışa dönüştürmek için bu etkinliklerin sınıf dışında doğa yürüyüşleri, bahçe uygulamaları ve aile katılımı ile desteklenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Artun, H. (2013). *Yedinci sınıf öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tasarlanan modüler öğretim programının etkililiğinin araştırılması*. (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- Bang, K.-S., Kim, S., Song, M. K., Kang, K. I., & Jeong, Y. (2018). The effects of a health promotion program using urban forests and nursing student mentors on the perceived and psychological health of elementary school children in vulnerable populations. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15 (9), 1977. <https://doi.org/10.3390/ijerph15091977>
- Bonnett, M. (2007). Environmental education and the issue of nature. *Journal of Curriculum Studies*, 39(6), 707–721. <https://doi.org/10.1080/00220270701447149>
- Cagle, N. L. (2018). Changes in experiences with nature through the lives of environmentally committed university faculty. *Environmental Education Research*, 24(6), 889–898. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1342116>
- Chawla, L. (1998). Significant life experiences revisited: a review of research on sources of environmental sensitivity. *Environmental Education Research*, 4, 369–382. <https://doi.org/10.1080/1350462980040402>
- Corraliza, J. A., & Collado, S. (2019). Ecological awareness and children's environmental experience. *Psychologist Papers*, 40(3), 190–196. <https://doi.org/10.23923/pap.psicol2019.2896>
- Çavuş, M. N. (2024). Turizm ve çevre ilişkisi kapsamında konaklama işletmelerinin açılması ve işletilmesine yönelik hukuki düzenlemeler. *BENGİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 2024 (1), 112-127.
- Dadvand, P., Nieuwenhuijsen, M. J., Esnaola, M., Forn, J., Basagana, X., Alvarez-Pedrerol, M., et al. (2015). Green spaces and cognitive development in primary schoolchildren. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(26), 7937–7942. <https://doi.org/10.1073/pnas.1503402112>
- Davis, J. (1998) Young children, environmental education and the future. In *Education And The Environment*. (pp. 141-155). World Education Fellowship.
- Davis, J. (Ed.) (2010). *Young children and the environment: early education for sustainability*. Port Melbourne, VIC: Cambridge University Press.
- Demssie, Y. N., Biemans, H. J. A., & Wesselink, R. (2022). Fostering students' systems thinking competence for sustainability by using multiple real-world learning approaches. *Environmental Education Research*, 1-26. <https://doi.org/10.1080/13504622.2022.2141692>
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan Company.
- Elcan Kaynak, N., Altan, A. E., Abbak, Y., ... Alp, Z. A. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Nitelikli Eğitime Teorik Bir Bakış. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 592-609. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1315268>
- Environmental Protection Agency [EPA] (2024). *What is environmental education?*, United States Environmental Protection Agency. Retrived 10.03.2025 from <https://www.epa.gov/education/what-environmental-education#:~:text=Environmental%20education%20is%20a%20process,make%20informed%20and%20responsible%20decisions>.
- Erdoğan, M. (2011). The effects of ecology-based summer nature education program on primary school students' environmental knowledge, environmental affect and responsible environmental behavior. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 2233-2237.
- Ergün, M. (1980). *Oyun ve oyuncak üzerine -I*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ernst, J., & Burcak, F. (2019). Young children's contributions to sustainability: The influence of nature play on curiosity, executive function skills, creative thinking, and resilience. *Sustainability*, 11(15), Article 4212. <https://doi.org/10.3390/su11154212>
- Evans, G. W., Otto, S., & Kaiser, F. G. (2018). Childhood origins of young adult environmental behavior. *Psychological Science*, 29(5), 679–687.
- Gray, C., Gibbons, R., Larouche, R., Sandseter, E. B. H., Bienenstock, A., Brussoni, M., et al. (2015). What is the relationship between outdoor time and physical activity, sedentary behaviour, and physical fitness in

- children? A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12(6), 6455–6474. <https://doi.org/10.3390/ijerph120606455>
- Göçer, M., Canik, S., Demirdelen, A., Yılmaz, O. ve Aytek, G. (2025). Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Türkiye’de Çevre Eğitimi, *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 3(1), 33-44.
- Gülay, H. (2011). Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 4(3).
- Gülay-Ogelman, H., ve Durkan, N. (2014). Toprakla buluşan çocuklar: Küçük çocuklar için toprak eğitimi projesinin etkililiği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 632- 638.
- Gülersoy, A. E., Dülger, İ., Dursun, E., Ay, D. & Duyal, D. (2020). Nasıl bir çevre eğitimi? Çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde bazı öneriler. *Turkish Studies*, 15(5), 2357-2398. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44074>
- Hungerford, H. R., & Volk, T. L. (1990). Changing learner behavior through environmental education. *The Journal of Environmental Education*, 21(3), 8–21. <https://doi.org/10.1080/00958964.1990.10753743>
- Jørgensen, K.-A. (2016). Bringing the jellyfish home: Environmental consciousness and ‘sense of wonder’ in young children’s encounters with natural landscapes and places. *Environmental Education Research*, 22(8), 1139–1157. <https://doi.org/10.1080/13504622.2015.1068277>
- Kaya, S. ve Kaya, F. (2014). İşbirlikli sorun çözme yöntemiyle okulda çocuk oyun alanlarının olmaması sorununun tespiti ve çözümü. *ANEMON Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 189-209.
- Kellert, S. R. (2002). Experiencing nature: Affective, cognitive, and evaluative development in children. In P. H. Kahn, Jr. & S. R. Kellert (Eds.), *Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations* (pp. 117–151). MIT Press.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kızıroğlu, İ. (2023). Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci. *Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Tabiat ve İnsan Dergisi*, 2 (193), 6-17.
- Kondo, M., Fluehr, J., McKeon, T., & Branäs, C. (2018). Urban green space and its impact on human health. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(3), 445. <https://doi.org/10.3390/ijerph15030445>
- Larimore, R. (2016). Defining nature-based preschools. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1), 32–36.
- Louv, R. (2008). *Last child in the woods: saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin Books of Chapel Hill, North Carolina.
- Matteson, J. (2013). *The virtue of environmental creativity*. Sage Publications, 22(6), 703-723.
- MEB (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni. <https://tyymm.meb.gov.tr/upload/brosur/2024programortakmetinOnayli.pdf>
- Müller, U., Temple, V. A., Smith, B., Kerns, K., Eycke, K. T., Crane, J., vd. (2017). Effects of nature kindergarten attendance on children’s functioning. *Children, Youth, and Environments*, 27(2), 47–69. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.27.2.0047>
- North American Association for Environmental Education. [NAAEE]. (2016). *Early childhood environmental education programs: Guidelines for excellence*. Author.
- Otto, S., & Kaiser, F. G. (2014). Ecological behavior across the lifespan: Why environmentalism increases as people grow older. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 331–338. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.08.004>
- Otto, S., Evans, G. W., Moon, M. J., & Kaiser, F. G. (2019). The development of children’s environmental attitude and behavior. *Global Environmental Change*, 58, Article 101947. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.101947>
- Özdemir, O. (2007). Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32(145), 23-39.
- Palmer, J. A. (1998). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress, and promise*. Routledge.
- Peters. A. & Wilson, R. (1996). Networking for the Environment. *Early Childhood Education Journal* 24 (1), 51-53.
- Phenice, L. A., & Griffore, R. J. (2003). Young children and the natural world. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 4(2), 167–171. <https://doi.org/10.2304/ciec.2>
- Rosa, C. D., Profice, C. C., & Collado, S. (2018). Nature experiences and adults’ self-reported pro-environmental behaviors: The role of connectedness to nature and childhood nature experiences. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1055. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01055>

- Schutte, A. R., Torquati, J. C., & Beattie, H. L. (2017). Impact of urban nature on executive functioning in early and middle childhood. *Environment and Behavior*, 49(1), 3–30. <https://doi.org/10.1177/0013916515603095>
- Sobel, D. (2016). *Nature preschools and forest kindergartens: The handbook for outdoor learning*. Redleaf Press.
- Şallı, D., Dağal, A. B., Küçüköğlü, E. K., Niran, S. Ş., ve Tezcan, G. (2013). Okul öncesinde geri dönüşüm kavramı: Aile katımlı proje tabanlı bir program örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 234-241.
- Tilbury, D. (1995). Environmental education for sustainability: defining the new focus of environmental education in the 1990s. *Environmental Education Research*, 1, 195-213. <http://dx.doi.org/10.1080/1350462950010206>
- Tillmann, S., Tobin, D., Avison, W., & Gilliland, J. (2018). Mental health benefits of interactions with nature in children and teenagers: A systematic review. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 72(10), 958–966. <https://doi.org/10.1136/jech-2018-210436>
- Twohig-Bennett, C., & Jones, A. (2018). The health benefits of the great outdoors: A systematic review and meta-analysis of greenspace exposure and health outcomes. *Environmental Research*, 166, 628–637. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2018.06.030>
- UNESCO-UNEP (1995). *UNESCO-UNEP environmental educational newsletter*, XX (3) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000153491>
- UNFPA (2025). World Population Day. <https://www.un.org/en/observances/world-population-day>
- Uralovich, K. S., Toshmamatovich, T. U., Kubayevich, K. F., Sapaev, I. B., Saylaubaevna, S. S., Beknazarova, Z. F., & Khurramov, A. (2023). A primary factor in sustainable development and environmental sustainability is environmental education. *Caspian Journal of Environmental Sciences*, 21(4), 965-975.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wals, A. E. J., & Benavot, A. (2017). Can we meet the sustainability challenges? The role of education and lifelong learning. *European Journal of Education*, 52(4), 404–413. <https://doi.org/10.1111/ejed.12250>
- Wells, N. M., & Lekies, K. S. (2006). *Nature and the life course: Pathways from childhood nature experiences to adult environmentalism*. Children, Youth, and Environments
- Wilson, R. A. (1996). Environmental education programs for preschool children. *The Journal of Environmental Education*, 27(4), 28-33.
- Wilson, R. A. (2018). *Nature and young children: Encouraging creative play and learning in natural environments* (3rd ed.). Routledge.
- Yılmaz, S., Bolat, E. Y., & Gölcük, İ. (2020). Erken çocukluk döneminde uygulanan çevre eğitim programının çocukların çevreye karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 557-578.

*****

Etik Beyan ve Etik Kurul Onayı

Bu araştırmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuş olup; doküman incelemesi yapıldığı için etik kurul iznine gerek bulunmamaktadır.

*****

Yazarların İşbirliği Oranı

Çalışmada yazar işbirliği ve oranları aşağıda verilmiştir.

- 1.yazar; verilerin toplanması ve analizi (%15);
- 2.yazar; literatür taraması, verilerin toplanması ve analizi, tüm metnin kontrolü ve düzenlenmesi (%30);
- 3.yazar; literatür taraması, verilerin toplanması ve analizi, tüm metnin kontrolü ve düzenlenmesi (%25);
- 4.yazar; verilerin toplanması ve analizi (%15);
- 5.yazar; sonuç, tartışma ve öneriler (%5);
- 6.yazar; sonuç, tartışma ve öneriler (%5);
- 7.yazar; sonuç, tartışma ve öneriler (%5) bölümünün hazırlanmasında katkıda bulunmuştur.